

Отам, онам, опам ва ака-укалар

Отам Атоуллохон Ҳошимов оддий ишчи эдилар. Тўқимачилик комбинатига қарашли болалар оромгоҳи – пионерлар лагеридида кўп йиллар боғбон ва қоровул бўлиб ишлаганлар. “Эскича” илмдан ҳам, “янгича”дан ҳам яхши хабардор, кечалари Қуръони каримни қироат билан тиловат қилар, айни пайтда ўша замоннинг газета-журналларини ҳам мунтазам кузатиб борар, қариндош-уруғлар, кўни-қўшнилар “Эшон ота” деб қаттиқ иззат қилишар эди. Анчайин жаҳли тез, айниқса, адолатсизликка дуч келса, ловуллаб ёниб кетадиган феъли бор эди. Агар биров мендан ота-онангиздан нимани ўргангансиз, деб сўрашса, ҳеч иккиланмай, ҳаромдан ва ёлғондан ҳазар қилишни, деган бўлур эдим.

Отамнинг феълени кўрсатувчи бир мисол.

Қозиқ

Қишлоқ боласининг вазифаси – мол боқиш. Бизнинг ҳам сигиримиз бор эди. Тенгқур болалар билан жийдазорда мол боқардик. Адашмасам, ўшанда бешинчи синфда ўқир эдим. Жийдазорда ўт кўп. Бекинмачоқ ўйнашга ҳам қулай жой. Фақат кун ботар-ботмас, ҳар ким ўз молини етаклаб уйига жўнарди. Жийдазорда ажина бор, ёлғиз юрсанг, оғзингни қийшайтириб кетади, деган ваҳима гаплар юрарди. Менинг сигирим ювош бўлса ҳам бир айби бор эди. Нуқул қозиғини суғуриб “дайдиб кетарди”. Биласиз, қозиқ ёғочдан ясалади. Ҳар куни қоқавергандан кейин боши едирилади, синади. Қарабсизки, бошқа қозиқ яшаш керак.

Шундай кунлардан бирида темир қозиқ топиб олдим. Бошида ҳалқаси ҳам, ҳатто узилиб қолган бир-икки қарич арқони ҳам бор. Ўртоқларимдан “Кимнинг қозиғи?” деб сўрашсам, эгаси чиқмади. Севиниб кетдим. Сигиримни янги қозиққа боғлаб қўйдим: энди ям суғуриб кўрсин-чи!

Ўша куни эмас-ку, эртасига ғалати иш бўлди. Кечаси энди ухлаган эканман, ойим: “Аданг чақиряптилар, тураркансан”, деб қолди. Ҳайрон бўлиб айвонга чиқсам, отам қовоғини уйиб ўтирибди. Қўлида ўша темир қозик.

– Қаёқдан олдинг буни? – деди таҳдид билан.

Отамдан қаттиқ ҳайиқардик. Қўрқиб кетдим.

– Топиб олдим, – дедим ростини айтиб.

– Қаердан?

– Жийдазордан.

– Қайси жийданинг тагидан?

– Қийшиқ жийданинг.

– Жийданинг тўғриси бўлмайди, қайси бирининг тагидан? Қўрсанг, танийсанми ўша жийдани?

– Танийман, – дедим қўрқа-писа.

Отам қўлимга қозикни тутқазди.

– Худди ўша жийданинг тагига ташлаб келасан!

Юрагим орқага тортиб кетди. Жийдазорда “ажина” борлиги эсимга тушиб, талмовсираб қолдим.

Айвон бурчагида турган ойим ялинади:

– Ташлаб келади, адаси, тонг отсин, албатта, ташлаб келади.

– Сен аралашма! – деди отам эътирозга ўрин қолдирмайдиган оҳангда.

Уйғониб, ичкаридан чиққан акам ҳаммасини тушунди шекилли, костюмини кия бошлаган эди, отам жеркиб берди:

– Сен қаёққа?

– Бирга бориб келамиз.

– Йўқ! – деди отам шиддат билан. – Ўзи топганми, ўзи обориб қўяди!

Куз, салқин тушиб қолган, ғира-шира кўройдин... Қўлимда муздек темир қозик билан йўлга тушдим. Жийдазор-ку узоқ эмас. Аммо унга етгунча Дархон ариқ устидаги кўҳна кўприқдан ўтиш керак. Одам ёлғиз қолса кундузи ҳам қўрқадиган қинғир-қийшиқ жийда чакалакзори орасига кириш керак. Аксига олиб, ярамас қозикни Қонқус анхори бўйидаги дарахт тагидан топганман.

Салқин ҳаводанми, қўрқувданми оёғим қалтираб кўприқдан ўтдим. Ғира-шира кўройдинда сирли сукунат чўккан жийдазорга кирдим. Назаримда ҳар бир дарахт

Адибнинг отаси
Отауллохон эшон Ҳошимхон ўғли

орқасида нимадир беркиниб тургандек эди. Қаердадир бойқуш “хув-хув”лади... Ростини айтсам, Қонқус бўйигача бормадим. Қўлимдаги қозикни кучим борича улоқтириб орқага қараб югурдим.

Ойим билан акам кўчага чиқиб кутиб туришган экан...

Лабимга учук тошиб, бирикки кун ачишиб юрганини ҳисобга олмаганда ҳеч нима бўлмади... Фақат орадан бир ойча ўтгач, отам шу масалага қайтиб, бир гап айтди.

– Сен топиб олган қозикқа боғланган сигир арқонини узиб, адашиб кетган бўлса ёки биров ўғирлаган бўлса-ю, қозик сенинг уйингдан чиқса, эгаси сени ўғри гумон қилса, нима бўларди?

Отамнинг саволига жавоб йўқ эди.

* * *

Онам – Ҳошимова Ҳакимаҳон бир жиҳатдан отамдан кескин фарқ қилар, ўта меҳрибон, кўнгли бўш, ҳеч кимга қаттиқ гапирмайдиган содда ва донишманд аёл эдилар. Оиламизда отани қаттиқ иззат қилиш, керак бўлса, ота “шахсига сигиниш”га ўхшаган одат бўлиб, бу онам туфайли эди. Баъзилар буни аёл мутелиги деб тушуниши мумкин. Йўқ, бу мутелик эмас, аёлнинг, онанинг ақл-заковати белгиси эди. Отам ҳам, онам ҳам биз фарзандларни бирон марта урган эмас. Аммо бири ўзининг салобати, бири эса меҳр-муруввати билан бизнинг қалбимизга эзгулик, бағрикенглик, ҳалоллик туйғуларини сингдиришган.

Модомики гап болалик хотиралари ва энг яқин одамларим ҳақида борар экан, опам ва ака-укаларим ҳақида ҳам бир оғиз тўхталишим керак.

Болалигим урушдан кейинги оғир йилларга тўғри келган. Шундай тақчиллик замонида опам оиламизга кўмак

бериш учун қанчалик фидойилик қилганини ақлимни таниганимдан кейин англадим. Ҳали вояга етиб-етмаган ўн олти-ўн етти ёшлардаги қизнинг қишли-қировли кунларда ҳали тонг отмасидан қор кечиб, елкасига обкаш илиб, икки бидон сут билан темир йўл разъездига чиқиши, ундан “дачный” поездга ўтириб вокзалга бориши ва сутни мижозларга тарқатиб, ўз хонадонига, ота-онасига кўмаклашишини тасаввур қилинг (опамга Аллоҳдан узоқ умр тилайман)!..

Катта акам (Худо раҳмат қилсин) аълочи эди. Мактаб ўқитувчилари уни нукул намуна қилиб кўрсатишарди. Тағин эсимда қолгани шуки, узундан-узоқ “ялдо” кечалари уйимизга кўни-кўшни (кўпроқ аёллар) йиғилишар, олтинчими-еттинчи синфда ўқийдиган акам ўзини-ўзи зўрға ёритаётган керосин лампа ёруғида “Кунтуғмиш”, “Чор дарвеш”, яна аллақандай китобларни шариллатиб ўқир, кўшнилари акамни дуо қилишар эди.

Кичик акам эса анча жангари эди. Бизнинг уйимиз Тўқимачилар комбинатига қарашли пионерлар лагерида эди. Ота-онам ҳам шу ерда ишлашарди. Ёз бошланиши билан шаҳардан юзлаб болалар келишар, улар орасида ҳар хили бор эди.

Кунлардан бирида чўмилишга кетаётсак, акам билан дярли тенгдош ўн-ўн икки ёшлардаги бир бола Дархон ариғи бўйида туриб, бемалол сувга “чоптиряпти”. Акамнинг жонпони чиқиб кетди. Югуриб бориб, орқасига бир тепган эди, бола шўрлик шалолаб сувга тушди.

Сузишни билмас экан, типирчилаб чўкиб кета бошлади. Акамнинг ўзи уни сувдан олиб чиқди. Аммо “Фалончининг ўғли лагерга келган пионерни чўктирмоқчи бўлди”, деб анча шов-шув қилдилар...

Укамнинг феъли кўп жиҳатдан отамга тортган. Адолатсизликни кўрса, “ётиб олиб” олишади. Чуқур билимли, ҳақгўй.

Адибнинг онаси
Ҳакимаҳон ая Ибродихўжа қизи

Оиласи учун, фарзандлари иқболи учун жону жаҳонини аямаган ота-онамиз руҳи олдида қарздормиз. Уларнинг охи-рати обод бўлсин!

Онамнинг кўплаб фазилатларини кўрсатувчи воқеалар эсимдан чиқмайди.

Мана шулардан бир жуфт.

Қасам

Адашмасам, ўшанда учинчими-тўртинчими синфда ўқирдим. Орамизда энг тўполончи бола Карим эди. Бўйи ҳаммадан узун бўлгани учун “Карим лайлак” деган лақаб олган.

Киш эди. Дардан озод бўлгач, мактаб дарвозаси олдидаги майдончада қорбўрон ўйнадик. Куёш чарақлаб ётар, қорлар эриб, юмшоқ бўлиб қолган, қорбўрон ўйнашга жуда мос эди. Бир ҳовуч қорни олиб ғижимласанг, тошдек қаттиқ бўлади. Урган жойингга ёпишиб қолади. Маза!

Ўйин айна қизиганда нариги синфдаги болалар ҳам дардан чиқишди. Синфма-синф “жанг” бошланди. Қорбўрондан қизлар ҳам бенасиб қолишмади, битта-икки-тасига тегди. Навбатдаги қорни думалоқлаётсам, қулоғим остида таҳдидли овоз эшитилди:

– Э, бола бўлмай башаранг курсин!

Қаддимни ростлаб қарасам, тепамда қўшнимиз Қора холанинг қизи Ақида турибди.

– Нима қилдим! – дедим ҳайрон бўлиб. – Мен сени урмадим-ку.

– Уришни кўрсатиб қўяман сенга! – Ақида китоб тўла жилди билан бошимга туширмоқчи эди, нарироқда турган Карим лайлак пўписа қилди:

– Ҳой, “Қора майиз”. Бор, йўлингдан қолма!

– Нима?! – Ақида ўғил болалардек Каримга дағдаға қилди:

– Вой, лайлаг-эй!

– Ким лайлак? – Карим кўзини ола-кула қилди.

– Сен! Сен лайлак! – деди Ақида бижирлаб. – Найновча те-рак, экиш керак! Экилмаса, тепиш керак!

Карим қўлидаги зичлаб думалоқланган қорни Ақидага отди:

– Мана сенга тепиш!

Ақида юзини чангаллаганча чирқиллаб қолди.

– Вой кўзим! Кўзимни чиқарди!

Эсанкираб қолдим. Ақиданинг юзига ёпишган қорни арта бошладим.

– Ёмон тегдими, Ақи?

– Башаранг қурсин! – Ақида бирдан юзимга чанг солди. – Нега урасан, балога йўлиққур!

Бирпасда ҳамма тумтарақай бўлиб кетди. Ақида йиғлаганча чопиб кетди.

Уйга қайтишга кўрқдим. Болалар билан яхмалак учиб, атайлаб кечроқ келдим. Аммо барибир ўзим ўйлаган иш бўлди.

Эшик олдида ойим билан гаплашиб турган Қора холани узоқдан кўрдим-у, юрагим шув этди.

Ойим яқин келишим билан кескин оҳангда сўради:

– Нимага Ақидани урдинг!

– Мен урганим йўқ, – дедим ерга қараб.

– Нимага қиз болани урасан? – деди онам ҳамон ўша оҳангда.

– Мен урмадим, – дедим алам билан. – Рост айтяпман, мен урмадим.

Гапга Қора хола аралашди:

– Кўзи чиқиб кетишига сал қопти-ку! Кўлинг чиқиб қолдими энди!

– Мен урмадим, – дедим яна бош чайқаб, овозим титраб чиқар, худди айбдордек гапиришим баттар алам қиларди.

– Кўзига қон қуюлиб кетибди-я! – Қора хола жаҳл билан қўл силтади. – Кўр бўп қолса нима бўларди? Дадаси эшитса, нақ бутингни йиртиб ташлайди-я!

– Мен урмадим! – Алам билан ер тепиндим. – Урмадим! Нон урсин агар, урмадим!

Қуруқ туҳматга қолганим алам қиларди. Онам рост гапираётганимни билди, деган умидда кўзига термилдим.

Кизик, онам ишониш ўрнига баттар аччиқланиб, қўл силтади.

– Аҳмоқ! – деди жаҳл билан. – Бор, йўқол кўзимдан!

Онам бизларни камдан-кам койир эди. Бу сафар шунчалик қаттиқ гапиргани учун йиғлагудек бўлиб, уйга кириб кетдим. Орқа томондан Қора холанинг юпатувчи овози эшитилди:

– Унақа қилмагин-да, болам! – Кейин онамни юпатди. – Бола-да, бугун уришади, эртага ярашади. Хафа бўлманг, овсинжон.

Онам жаҳл билан алланима деди. Мен эшитмадим. Эшитишни хоҳламасдим ҳам. Ахир, ростдан ҳам мен урмадим-ку, нега ойим ишонмайди!

Сандал четига ётиб бошимни буркаб олдим.

Бир оздан кейин онамнинг овози келди:

– Тур, чойингни ич.

– Керакмас, – дедим ётган жойимда.

Бекорга гап эшитганим қаттиқ алам қилар, аразлаган эдим.

Бир зум ўтгач, онам бошимдан кўрпани тортди.

– Турақол, ўғлим.

Унинг ялинган оҳангда гапириши баттар алам қилиб кетди.

– Керакмас, керакмас! – дедим йиғламсираб. – Мен урганним йўқ-ку!

Ойим охиста бошимни силади.

– Биламан, сен урмагансан, – деди секин. – Аммо билиб қўй: бундан кейин ҳечам нонни ўртага солиб онт ичмагин. Хўпми? Нон – азиз нарса, жон болам!

У қўлтиғимдан кўтариб турғизди. Икки юзимдан кафти билан тутиб кўзимга термилди.

– Эсингда бўлсин, бир эмас, минг карра рост гапни айтганинда ҳам нонни ўртага қўйиб қасам ичма, тушундингми?..

Тарнов

Эрта баҳор. Дам олиш куни эди. Ҳовлига тушдим. Ҳавонинг авзойи бузуқ. Ювиниб чиқиб қарасам, тунука том пешадаги тарнов бир томонга қийшайиб ётибди. Қишда ёққан қор залворидан қийшайиб қолган, шекилли... Қаттиқроқ шамол бошланса, тушиб кетадиган...

Йўлақда ётган нарвонни кўтариб келиб томга тирагунча тинкам қуриди, нам тортиб, зилдек бўп кетибди.

Нарвон зинасига оёқ қўйишим билан айвондан онам тушиб келди.

– Нима қилмоқчисан? – деди кўзимга термилиб.

– Ҳозир, – дедим бепарво қўл силтаб. – Тарнов қийшайиб қопти.

– Шошма, болам, олдин чойингни ичиб ол...

– Ҳозир тушаман.

Шундай дедиму нарвонга тирмашдим. Томга чиқишим билан пастдан онамнинг хавотирли хитоби эшитилди:

– Эҳтиёт бўл, том лабига борма!

– Уйга кирсангиз-чи! – дедим оғриниб.

Тунука томни тарақ-туруқ босиб, қийшайган тарнов олдига келдим. Уввало уринаман, тарнов лаънати ўнланса, қани! Занглаб кетганми, бўёғи ёпишиб қолганми...

Аксига олиб, ёмғир шивалай бошлади. Олдин томчилаб турди-да, кейин шиддат билан ёғиб кетди. Том лабида ўтирганча, тарновни қўшқўллаб суришга уриндим. Қилт этмайди!

Пастдан яна онамнинг овози келди:

– Менга қара, болам.

Нарвон олдига қайтиб келдим.

– Нима дейсиз?

– Жон болам, мана буни кийиб олгин...

Қарасам, онам бир қўли билан нарвонни чангаллаганча, иккинчи қўлида тўн ушлаб турибди. Юпқа рўмоли, нимчаси ҳўл бўлиб кетган...

Хунобим ошди.

– Ҳозир тушаман, дедим-ку! Мен ёш боламанми?

– Шамоллаб қоласан!

– Оббо! Сиз уйга кираверинг! Ҳозир тушаман.

Шундай деб, тагин тарнов олдига қайтдим. Жаҳл билан тарновни муштлай бошладим.

Бир маҳал пастдан яна овоз келди:

– Ада! Адажон!

– Ҳа! – дедим баттар хуноб бўлиб.

– Варрагим йиртилди!

Қарасам, етти яшар ўғлим ҳовли ўртасида турибди. Оёғи остида йиртилиб, қамишлари қовургадек туртиб чиққан варрак лойга қоришиб ётибди. Ўзи кўйлақчан. Бошьяланг. Ёмғир остида дийдираб турибди.

– Уйга кир, Фаррух! – дедим бақириб. – Уйга кир, шамоллаб қоласан!

Қулоқ солса, қани! Гоҳ варрагига, гоҳ менга қарайди. Капалагим учиб кетди! Томда сирғалиб-сирғалиб, нарвон томон югурдим.

Уч-тўрт пиллапоя тушиб қарасам, онам ҳамон нарвон оёғини чангаллаб турибди. Рўмоли жиққа ҳўл бўлиб, сочларига ёпишиб қолган... Бир қўли нарвон оёғида. Бир қўлида тўн...

Умр йўлдошим, фарзандларим

Устоз Абдулла Қаҳҳорнинг ғалати гапи бор эди: “Бегона хотинни ўзининг олдида мақтанг. Ўз хотинингизни ўзи йўғида мақтанг”. Мақтасам, мақтамасам аяси (умр йўлдошимни шундай атайман) мендай қайсар, битта гап камлик, иккитаси кўплик қиладиган, айниқса, асар ёзаётганда ўта инжиқ бўлиб қоладиган одамга қирқ йилдан ортиқ чидаб келаётгани, менга ҳам, фарзандларига ҳам меҳрибонлиги, ижод қилишим учун ҳамма шароитни яратиб беришга, соғлиғимни авайлаб, майда-чуйда муаммоларни билдирмасликка одатлангани, сабр-қаноати, адабиётни, айниқса, қаламкашлик масъулиятини теран билиши учун унга раҳмат айтишим керак.

“Ўзбекистон” нашриётида энг хушчақчақ асарларим жамланган бир жилдли сайланма чоп этилди. Китобнинг номи ҳам ўзига яраша: “Аждарнинг тавбаси”.

Онам вафот этганидан бери бир одатим бор. Қайси китобим нашр этилмасин, тўнғич (“сигнал”) нусхасини олишим билан “Биринчи устозим – онамга” деб ёзиб, алоҳида жойга олиб қўяман. Бу сафар ҳам шундай бўлди. Сўнг китобни ўғлим, қизим, келинимга ёзиб бердим. Ҳамкасб дўстларимга, шу китобнинг дунёга келишига ёрдам берган нашриёт муҳарририга ҳадя қилдим. Шунда аёлим жиндай гинахонлик қилди:

– Китобингизнинг биринчи нусхасини ойимлар хотирасига ёзиб қўйганингиз яхши, болаларга берганингиз ҳам яхши. Фақат бир нарсани тушунмайман. Нима учун китобни менга ҳаммадан кейин совға қиласиз?

Ўйлаб қарасам, аёлимнинг гапи тўғри. Чамаси, ёнимиздаги одамни унутиб қўямиз, шекилли... Бир зум ўйлаб турдим-да, ҳажвий китобга ҳажвий дастхат ёзиб бердим: “Менга қирқ йилдан бери чидаб келаётган аясига “Аждар Хошимов”дан эсдалик!”

Умр йўлдоши Улмасхон, фарзандлари Фаррухжон ва Юлдузхон билан

...Хуллас, бир университетда, бир вақтда ўқиганмиз. Аёлим аспирантурада ҳам таҳсил олган. Касби – адабиётшунос. Ҳар бир асар кўлёмасини биринчи бўлиб ўқийди. Энг муҳими – фарзандларимнинг онаси.

Оғир-енгил кунларда доим ҳамроҳ бўлди. Ҳеч қачон бойликка, ялтир-юлтир зеб-зийнатларга ҳирс қўймади. “Мен Фалончининг аёлиман”, деб бирон жойда мақтанганини эшитганим йўқ. Албатта, ҳаётда турли паст-баланд ҳолатлар ҳам, тушунмовчиликлар ҳам бўлади. Бироқ аяси ҳар доим мени тушунишга ҳаракат қилди, ижод қилиш учун ҳамма шароитни яратиб беришга уринди.

Қулоғингизга бир гапни шипшитиб қўйишим мумкин. Мен ҳам янгангиздан жуда ҳам қарздор бўлиб қолганим йўқ. Ўзим энг яхши кўрадиган китоблардан бири – “Дафтар ҳошиясидаги битиклар”ни аёлимга бағишлаганман.

•Менинг бир шиорим бор: “Худо кўнглига солмагунча ҳақиқий ёзувчи қўлига қалам олмайди”. Бу менинг “ихти-

роим” эмас, бор нарса! Кейинги йилларда бу ҳақиқатга яна бир марта ишондим. Бундан кўп йиллар илгари тоққа бордик. Ёнимда умр йўлдошим ҳам бор эди. Юриб-юриб ғалати манзарага дуч келдик. Шундоқ рўпарада иккита катта дарахт пайдо бўлди. Иккаласи ҳам қуриб қолган ва иккаласи бир-бирига суяниб турарди... Анчагача хаёл суриб турдим-да, айтдим: “Аяси, одамлар ҳам кексайганида шундай бўлиб қолса керак” (кейинроқ ўша жумла “Дафтар ҳошиясидаги битиклар”га кирди).

Буни қарангки, бундан кўп йиллар бурун ўша дарахтлар кўз ўнгимизда бекорга пайдо бўлмаган ва бу манзара бежиз қоғозга тушмаган экан. Кексайганда, айниқса, бетоб бўлиб қолса, эр-хотин бир-бирига қаттиқ суяниб қолар экан.

Худога шукр, икки фарзанд, беш набирамиз бор. Ўғлим ҳам, қизим ҳам бир эмас, бир неча соҳалар бўйича мутахассис. Мени ҳам, онасини ҳам кафтида кўтариб юришга тайёр. Биз фарзандларимизга узоқ умр тилаймиз, ёмон кўзлардан асрасин, деб Аллоҳдан сўраймиз.

Бир нарсани айниқса қувониб айтгим келади. Дадаси (яъни, ёзувчи) ишлаётганида ҳатто етти яшар кенжа набирам ҳам шўхликни бас қилиб, оёқ учида юргудек бўлади. Бундан анча олдин ёзилган “Фарзандларимга ўғитлар” бежиз кетмаганига хурсандман...

2012 йил, июл

Фарзандларимга ўғитлар (“Дафтар ҳошиясидаги битиклар”дан)

Учрашувларда бир саволни кўп беришади:

“Ўзингиз учун энг қимматли асар қайси?”

Кўпинча ярим ҳазил билан жавоб қиламан:

“Менинг иккита энг қимматли асарим бор: бири – ўғлим, бири – қизим!”

Сенлар ва набираларим менга Худо берган энг бебаҳо бойликсизлар... Шу боис, диққат билан эшитинглар!

Бир нарсани орзу қиламан.

Бу дунёда мен қилган яхши ишлардан ақалли битта кўпроқ яхшилик қилсанг...

Бу дунёда мен қилган хатолардан ақалли битта камроқ хато қилсанг...

Қуш бўлиб осмонда учма.
Тошбақа бўлиб, ерда судралма.
Дарахт бўл! Бошинг – осмонда, оёғинг ерда бўлсин!

Шижоатли бўл. Бироқ андишасиз бўлма.
Андишали бўл. Бироқ шижоатсиз бўлма.

Ёмон билан ўчакишма. Эсли одам оёғига ёпишган ахлатни қўли билан тозаламайди.

Аёлни кафтингда кўтар, аммо бошингга чиқарма!

Нодонлар даврасида кар бўл.
Донолар даврасида соқов бўл...

“Ошсиз уй бор, уришсиз уй йўқ”, дейдилар. Оилангда жанжал чиқса, энг аввало, фарзандларингни ўйлаб иш қил!

Ҳеч кимга ёмонлик соғинма, ҳатто душманингга ҳам ёмонлик тиласанг, бир чеккаси ўзингга қайтиб келади. Негаки, олам бус-бутундир.

Аёл – гул. Эркак – боғбон. Сен гулни хор қилсанг, уни ўзга боғбон сийпалайди...

Эркак – боғбон. Аёл – гул. Сен боғбонга тикан санчсанг, у ўзга гулни сийпалайди... Икки ўртада сенинг меванг етим қолади. Худо шундан асрасин!

Менга юз марта озор берсанг, кечирришим мумкин. Онанг-га бир марта озор берсанг, кечирмайман: онанг сенга мендан кўра юз ҳисса кўп меҳр берган!

Нонингни йўқотсанг йўқот, номингни йўқотма!

*Ўрурли бўл, аммо димоғдор бўлма.
Камтарин бўл, аммо хокисор бўлма...*

Ўз ота-онасига меҳр бермаганларнинг ўз боласидан меҳр кўргангани эшитганим йўқ. “Қайтар дунё” деганлари шу...

Ота меҳри она меҳридан камроқ эмас, фақат “яширинроқ” бўлади.

Фарзандларим! Мен бу ўғитларни ёза бошлаганимда сенлар ёш бола эдинг. Худога шукр, мана, вояга етдиларинг, оила қуриб, фарзандлар кўрдиларинг. Шу кунгача сенларнинг ортингдан “Фалончининг боласи фалондақа номаъқулчилик қилибди”, деган таъна-маломат эшитганим йўқ. Илоё, бундан буён ҳам шундай бўлсин. Бир бурда нонини ҳалоллаб ейдиган, виждонли, имонли инсонлар бўлиб етишганларинг учун Яратганга шукроналар қиламан! Менга нима эзгу амаллар қилган бўлсанг, сенларга ҳам набираларимдан қайтсин! Мен сенлар билан фахрланаман!